

**CO CZUJĘ I MYŚLĘ,
JAK CZYTAM W UMYŚLE
– CZYLI O ROZWOJU TEORII UMYŚLU
U DZIECKA AUTYSTYCZNEGO.**

mgr Anita Bartczak

**TEORIA UMYSŁU – SYSTEM POJEĆ,
KTÓRY UMOŻLIWIA WYCIĄGANIE WNIOSKÓW
O STANIE UMYSŁU INNYCH OSÓB.**

- Konstruktor określany mianem teorii umysłu został po raz pierwszy wprowadzony w **1978 r.** przez **D. Premacka** i **G. Woodruffa**.
- Stwierdzili oni, że **ludzie dysponują systemem pojęć (teorią), dzięki której możliwe jest wnioskowanie o stanach umysłu innych osób.**
 - Procesy zachodzące w umyśle innego człowieka są nieobserwowalne, możemy więc o nich wnioskować tylko na podstawie mimiki, gestykulacji, wypowiedzi, zachowania oraz doświadczeń wynikających z kontaktów społecznych i uświadamiania sobie własnych stanów umysłu.
 - Posiadanie takiej teorii jest podstawą przystosowawczych zachowań społecznych, gdyż pozwala na **rozumienie i przewidywanie zachowań innych ludzi.**

TEORIA UMYSŁU JEST NIEZWYKLE WAŻNA DLA POZNANIA I FUNKCJONOWANIA SPOŁECZNEGO.

UWAŻA SIĘ, ŻE JEST TO AUTOMATYCZNA,
NATURALNA ZDOLNOŚĆ CZŁOWIEKA.

**NIEZBĘDNE DLA ROZWOJU
TEORII UMYŚŁU
JEST KSZTAŁTOWANIE SIĘ TAKICH
UMIEJĘTNOŚCI PRYMARNYCH JAK:**

○ nawiązywanie kontaktu wzrokowego

o utrzymanie wspólnego pola uwagi

- o pojawienie się gestu wskazywania palcem

○ Jednym z wcześniejszych przejawów nieświadomego jeszcze stosowania "teorii umysłu" jest **zdolność do udawania**, która pojawia się między 18. a 24. miesiącem życia i może występować w trzech formach:

- udawanie substytucyjne - gdy udajemy, że przedmiot jest tym, czym nie jest (np. banan jest słuchawką)
- udawanie właściwości - gdy udajemy, że przedmiot ma cechy, których w rzeczywistości nie posiada (np. stół jest mokry)
- udawanie egzystencjalne - gdy wyobrażamy sobie przedmioty, które nie istnieją (np. kapelusz na czyjejs głowie)

- Jednym z dowodów rozwoju teorii umysłu jest posługiwanie się przez dziecko pojęciami odnoszącymi się do stanów lub procesów umysłowych.
- Już dwulatki używają takich określeń jak *wiedzieć, umieć, zapominać, pamiętać.*
- Słownictwo czterolatków wzbogaca się o kolejne pojęcia: *myśleć, poznać, znać coś, pomylić się, znać się na czymś, zgadywać.*

- Pomędzy czwartym a piątym rokiem życia następuje przełom w zakresie wiedzy dziecka na temat funkcjonowania umysłu.

- Dzieci w tym wieku

- potrafią odróżnić rzeczywiste zdarzenia od własnych i cudzych przekonań na temat tych zdarzeń,
- są świadome odmienności przekonań różnych osób na ten sam temat,
- rozumieją, że przekonania na jakiś temat mogą być prawdziwe lub fałszywe
- rozumieją metafory, żarty, kłamstwa.

**5- LETNIE DZIECKO
POWINNO JUŻ DYSPONOWAĆ
PODSTAWAMI DOJRZALEJ TEORII UMYSŁU**

W roku 1985 S. Baron-Cohen, A. Leslie i U. Frith wysunęli hipotezę, że podłożem obserwowanych w autyzmie jakościowych zaburzeń w kontaktach społecznych, komunikacji i wyobraźni jest deficyt poznawczy. Deficyt ten dotyczy zaburzenia rozwoju wrodzonego modułu zwanego teorią umysłu.

W autyzmie nie dochodzi do osiągnięcia pełnej dojrzałości systemu odpowiedzialnego za rozpoznawanie własnych stanów umysłu oraz wnioskowanie przez analogię o stanach umysłu innych ludzi.

Uszkodzeniu ulega
**mechanizm odpowiedzialny
za tworzenie
reprezentacji nadrzędnych
dotyczących zdarzeń,
które nie mogą być
obserwowane bezpośrednio.**

Takimi zdarzeniami
są zdarzenia psychiczne
(stany mentalne, emocje).

Brak możliwości budowania
reprezentacji nadrzędnych
jest podstawą występujących
nawet u dobrze funkcjonujących
autystów trudności z:

○ **Zabawą w udawanie, przyjmowaniem ról**

– np. nie rozumieją dlaczego ktoś trzymając przy uchu banana zachowuje się tak, jakby rozmawiał przez telefon.

Podstawą poprawnego odbioru tej sytuacji jest zrozumienie, że ten ktoś wyobraża sobie, że banan to słuchawka telefonu.

○ **Współdzieleniem zainteresowań
i podtrzymywaniem relacji naprzemiennej**

– dla poprawnego zaistnienia w rozmowie o samochodzie, którym interesuje się kolega konieczne jest zauważenie, że patrzy on na ten samochód.

Konieczna jest wiedza o tym, że patrzeć na coś to znaczy interesować się, chcieć to dostać.

Następnie przypisanie stanu umysłu – „on się tym interesuje”.

Na końcu konieczne jest przypisanie koledze stanu umysłu dotyczącego oczekiwań – „on oczekuje, że rozmowa będzie dotyczyła tego samochodu, że w swoich wypowiedziach odniosę się do tego, co on mówi”.

○ Zrozumieniem kłamstwa

– żeby zrozumieć istotę manipulacji konieczna jest wiedza o tym, że zachowaniem sterują przekonania.

Przekonania nie zawsze odzwierciedlają rzeczywistość. Przekonania innych możemy zmieniać przez zmianę własnego zachowania lub elementów rzeczywistości.

Konieczne jest tu przypisanie stanu umysłu innej osobie i wiedza o tym jak ten stan umysłu można zmienić.

○ Zrozumieniem intencji

– osoby z autyzmem nie rozumieją różnicy pomiędzy celowym rzuceniem talerza o podłogę i rozbiciem go, a przypadkowym upuszczeniem, gdy efekt obydwu działań jest taki sam.

W ocenie tej sytuacji odnoszą się do fizycznych cech zdarzenia, pomijając znaczenie zdarzeń umysłowych.

○ Zrozumieniem przenośni

Dla poprawnego zrozumienia metafory (np. „ale czad!”, „zaraz pięknie mi głowa” itp.) konieczne jest zintegrowanie informacji dotyczących gestykulacji, mimiki (wskaźniki emocji) z wiedzą na temat tego czym druga osoba jest zainteresowana/ co robi/ co się właśnie dzieje (kontekst).

Na tej podstawie możliwe jest przypisanie drugiej osobie stanu umysłu – zachwyty, ekscytacja, zmęczenie itp.

Stan umysłu, czyli wyobrażenie sobie co dana osoba chciała wyrazić mówiąc „ale czad”/ „pięknie mi głowa”, pozwala na pominięcie dosłownego znaczenia tego komunikatu.

- **Niewrażliwością na uczucia innych ludzi**
 - **Znaczącą trudnością w kształtowaniu przyjaźni**
- **Niezdolnością do odczytywania poziomu zainteresowania słuchaczy swoją wypowiedzią**
- **Niezdolnością do przewidywania, co inni mogą pomyśleć o danym zachowaniu**
- **Niezdolnością do rozumienia niepisanych reguł i konwencji**

**CHOĆ TEORIA UMYSŁU
U DZIECKA AUTYSTYCZNEGO
NIE ROZWIJA SIĘ
PRAWIDŁOWO,
MOŻNA WSPOMAGAĆ DZIECKO
W JEJ KSZTAŁTOWANIU,
WPŁYWAJĄC TYM SAMYM
POZYTYWNIIE
NA JEGO FUNKCJONOWANIE
EMOCJONALNO – SPOŁECZNE,
POZIOM KOMUNIKACJI
I JAKOŚĆ ŻYCIA.**

